

L'ELIT POLÍTICA LOCAL VALENCIANA: ELS ALCALDES-PRESIDENTS

ÀGUEDA MICÓ MICÓ

*DEPARTAMENT DE DRET CONSTITUCIONAL I CIÈNCIA POLÍTICA I DE L'ADMINISTRACIÓ
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA*

Recepció: 10/01/08; acceptació: 15/06/089

R E S U M

AQUEST TREBALL REALITZA UNA ANÀLISI DE L'ELIT POLÍTICA LOCAL VALENCIANA, CONCRETAMENT DELS ALCALDES I LES ALCALDESSES QUE HAN ESTAT AL FRONT DELS NOSTRES AJUNTAMENTS DES DE LES PRIMERES ELECCIONS DEMOCRÀTIQUES DE L'ÈPOCA ACTUAL. L'ESTUDI DE L'ARENA LOCAL DES DE L'ÀMBIT DE LA CIÈNCIA POLÍTICA NO HA ESTAT UN CAMP D'INVESTIGACIÓ PREFERENT PER ALS POLITÒLEGS ESPANYOLS I VALENCIANS FINS FA POC DE TEMPS.

AMB AQUEST ESTUDI ES VOL APROFUNDIR EN LA CARACTERITZACIÓ, DES D'UN PUNT DE VISTA POLÍTIC I SOCIOLÒGIC, DELS NOSTRES ALCALDES PER TAL DE COMPRENDRE MILLOR EL FUNCIONAMENT DE LES INSTITUCIONS LOCALS. COMPRENDRE MILLOR QUI SÓN ELS NOSTRES MÀXIMS REPRESENTANTS LOCALS I EN QUINA ARENA POLÍTICA TREBALLEN ÉS PART FONAMENTAL DE LA COMPRESIÓ DEL NOSTRE SISTEMA POLÍTIC I DEL SEU RESPECTE I MILLORA.

PARAULES CLAU:

ALCALDE-PRESIDENT, LIDERATGE, AJUNTAMENTS VALENCIANS, PARTITS POLÍTICS

INTRODUCCIÓ

Dins del sistema polític local i del seu estudi des d'un vessant politològic, trobem essencial l'anàlisi de l'elit política local, ja que n'és la base personal i la que du a terme el desenvolupament quotidià de les tasques polítiques i de gestió pública dels nostres ajuntaments.

En aquesta anàlisi exposem, en primer lloc, les principals característiques del sistema polític local espanyol, i com la seua configuració legal, institucional i política ha comportat la creació d'uns ajuntaments amb alguns problemes a l'hora de donar resposta a les demandes ciutadanes. Uns ajuntaments que s'han configurat com a institucions estables i racionalitzades, més que com a institucions que garanteixen la governabilitat democràtica de la presa de decisions públiques.

Per tal de fer-ho, exposarem, en primer lloc, la configuració dels ajuntaments en l'època de la transició política; seguidament, observarem el canvi del vell ajuntament a l'ajuntament democràtic, i

com es realitzen les transformacions que consoliden el sistema polític local actual. I en tercer lloc, analitzarem, a grans trets, quines són les principals característiques del sistema de govern local i de les eleccions locals i n'estudiarem el funcionament, els principals trets del ple de l'ajuntament, de l'alcalde i la seua relació, i posarem èmfasi en la posició central de l'alcalde en el sistema polític local.

Amb aquesta primera part del treball, volem donar una visió general de com ha estat el naixement i l'evolució del sistema de govern local i com s'ha configurat la figura de l'alcalde al seu si. D'aquesta manera, entenent el funcionament del sistema, podrem comprendre la importància de l'elit política, en aquest cas dels alcaldes, en l'esdevenir de l'arena local.

En segon lloc, i en analitzar de manera específica l'elit política local valenciana, observem la composició política de les alcaldies valencianes relacionant les dades referents als partits polítics que les ocupen amb la grandària dels municipis valen-

cians; amb l'evolució dels partits polítics de caire independent; i amb la relació de majories absolutes i relatives en els ajuntaments valencians. Amb l'anàlisi d'aquestes dades volem comprovar fins a quin punt la vida política local valenciana respon al procés de nacionalització de l'arena local encetat amb la transició política i la configuració dels ajuntaments democràtics als anys vuitanta, i a la implantació, amb tota la seua força, de les dues grans formacions polítiques espanyoles com els principals actors de l'univers local valencià.

En tercer lloc, analitzem les dades sociològiques referents als alcaldes valencians. Per a realitzar-ho, prestarem atenció al nombre d'alcaldes i alcaldesses que han presidit, durant tots els mandats municipals, els nostres ajuntaments, sense entrar en l'observació de la nova elit sorgida de les eleccions municipals del 27 de maig de 2007. Seguidament, estudiarem l'evolució de l'edat dels alcaldes, el nivell d'instrucció que tenen i la professió a la qual es dediquen. Finalment, analitzarem el grau de professionalització adquirida a les institucions municipals per la repetició de mandats municipals com a presidents d'aquesta. Amb aquesta recerca volem analitzar les principals característiques dels líders polítics locals valencians, per poder entendre, un poc millor, els nostres ajuntaments.

Per acabar, exposarem, en l'apartat de conclusions, les principals aportacions que aquesta anàlisi ens permet realitzar, i emfatitzarem la importància dels alcaldes com a líders de la vida política local, la importància del procés de nacionalització en l'arena local valenciana i les principals característiques sociològiques dels alcaldes valencians.

Abans d'acabar, volem assenyalar que el fet de dirigir-se a l'elit política local i referir-se solament als alcaldes, i no a les alcaldies, en la major part de l'article, és per la gran rellevància dels homes en l'esdevenir polític actual. No és una equivocació de

l'autora parlar d'alcaldes a l'hora d'expressar les característiques dels líders locals. És una decisió conscient que vol remarcar la manca de rellevància pública de les dones en la vida política, específicament la local.

Tota la informació institucional, política i sociològica, referent als líders locals valencians, que trobem recollida en aquest treball mitjançant les taules exposades en l'apartat "Annex", és d'elaboració pròpia, a partir de les dades facilitades per la Subdirecció General de Règim Jurídic, les Bases de Dades Locals del Ministeri d'Administracions Públiques i la base de dades Argos de la Conselleria de Presidència de la Generalitat Valenciana.

EL SISTEMA POLÍTIC LOCAL: UNA APROXIMACIÓ A LA REALTAT POLÍTICA LOCAL ESPANYOLA

ELS AJUNTAMENTS I LA TRANSICIÓ POLÍTICA

L'estudi del sistema polític local i del govern local des del vessant de la Ciència Política ha tingut un començament problemàtic i un procés de consolidació complex per diversos motius que importants politòlegs han esmentat repetidament¹. El sistema polític local² ha sofert una manca d'atenció per la consideració dels ajuntaments com òrgans administratius i entitats descentralitzades del poder central. Per la manca de desenvolupament de l'autonomia local, que no ha permès considerar-lo un sistema polític diferent i diferenciat amb competències, funcions i una organització distinta de la resta d'entitats de govern territorials. I, per la gran heterogeneïtat de municipis i les diferències geogràfiques, culturals, socials, estructurals i institucionals d'aquests (Vallès i Brugué 1998: 3-12).

Un fet remarcable que afecta la consolidació del sistema polític local és el retard de la seua democratització. Des de la mort de Franco, l'any 1975, fins a l'aprovació de la Constitució Espanyola, l'any 1978,

¹ Entre altres politòlegs ho han mencionat Guillermo Márquez Cruz, Lourdes López Nieto, Joan Botella, Jordi Capó, Irene Delgado Sotillos, Carlos R. Alba, Rafael Jiménez Asensio i Francisco J. Vanaclocha.

² Definició de sistema polític local, seguint el professor Sánchez Morón, extreta de *Informe sobre el Govern Local*, editat per l'INAP l'any 1992: "conjunt de regles i pautes institucionals en virtut de les quals es governen les corporacions locals. És a dir, compremem en aquest concepte tot allò referent a la composició i elecció dels anomenats òrgans de govern d'aquestes corporacions, les relacions institucionals entre elles, i la participació dels ciutadans en la vida política local".

l'època de transició política, es deixa en un segon pla la vida política local i aquest fet passarà factura al funcionament democràtic dels ajuntaments. La importància que comporta consolidar el sistema polític a escala estatal provoca, en aquests primers anys de transició, que hi haja una paràlisi en la vida local. Aquesta l'observem en la permanència en els governs locals dels alcaldes franquistes en funcions fins a la convocatòria de les primeres eleccions locals el 1979, i en la forta crisi financera que patien els ajuntaments, amb nul·la capacitat de dur endavant prestacions socials i la seua submissió als interessos d'altres administracions, característica heretada dels ajuntaments franquistes (Botella 1992: 146-148).

Juntament amb el fet que acabem d'assenyalar, trobem el retard en la convocatòria d'eleccions democràtiques en l'àmbit local. Les primeres eleccions locals es van celebrar l'any 1979, dos anys després de les primeres eleccions democràtiques a Espanya i després de dues eleccions generals³. El professor Vallès, referint-se a aquesta qüestió, concretament a la postura del govern de la UCD al respecte, assenyala: "Suárez s'havia oposat a anticipar aquesta convocatòria municipal: també intuïa que l'escenari local li era menys favorable que l'escenari estatal. (...) El govern d'UCD confiava que uns bons resultats governamentals en aquestes segones eleccions generals podrien frenar les aspiracions de l'oposició democràtica en l'àmbit municipal i frenar el moviment ascendent de l'esquerra. El càlcul polític era justificat, encara que fóra maquillat amb consideracions de caràcter jurídic-constitucional" (Vallès 1999: 9). Aquest retard va provocar, com ja hem assenyalat, que els ajuntaments franquistes prolongaren el seu funcionament fins l'abril de 1979, fet que va retardar la posada en marxa del sistema democràtic de representació local més temps del degut i

va allargar una situació d'ingovernabilitat als ajuntaments injustificada, segons el nostre parer.

Un altre fet remarcable en l'estudi del naixement del sistema polític local és el seu descuit fins a la consolidació del procés autonòmic, que, una vegada aprovada la Constitució Espanyola l'any 1978, passa a ocupar el centre de l'agenda política estatal. Açò provoca que solament es tracte el caràcter administratiu dels governs locals i es deixi de banda la seua dimensió político-constitucional (Jiménez 2000: 138).

A més a més, la regulació de la legislació local s'ajorna fins a l'any 1985, en què s'aproven la Llei Orgànica de Règim Electoral General i la Llei Reguladora de les Bases de Règim Local; s'aplicava fins aquest moment la Llei 39/1978, del 17 de juliol, d'Eleccions Locals. Una de les funcions principals de la LEL va ser reforçar el sistema de partits establert a escala general, evitar el sorgiment de partits polítics purament locals i l'aparició de tendències centrífugues al si dels partits polítics estatals. Açò va comportar la creació d'un sistema electoral que superposava els partits polítics als seus representants electes (Botella 1992: 150)⁴.

Malgrat aquestes qüestions que hem esmentat, i que afecten de ple el naixement del sistema polític local, no podem obviar la importància d'aquest en la transició política i la seua configuració com un òrgan democràtic i representatiu a la Constitució Espanyola de 1978.

Cal remarcar la importància del món local, d'una banda, pel moviment veïnal que a la dècada dels setanta, i sobretot a la transició política, demana la democratització de les institucions polítiques, sobretot de les locals, l'establiment de l'autonomia local i la descentralització política per a atorgar als ajuntaments les màximes competències i els recursos financers adequats per a desenvolupar-les.

³ Les dues primeres convocatòries d'eleccions generals es van celebrar el 15 de juny de 1977 i l'1 de març de 1979. Les primeres eleccions locals es van celebrar el 3 d'abril de 1979.

⁴ Aquesta Llei establia la possibilitat de destituir els càrrecs electes municipals si deixaven de pertànyer al partit polític pel qual havien accedit al seu càrrec electe. L'article 11.7 així ho establia: "Tractant-se de llistes que representen partits polítics, federacions o coalicions de partits, si algun dels candidats electes deixara de pertànyer al partit que el va presentar, cessarà del seu càrrec i la vacant serà atribuïda de la manera establerta en el número anterior. El que així accedisca, ocuparà el lloc pel temps que reste de mandat". Article declarat anticonstitucional en Sentència del Tribunal Constitucional núm. 5/1983 (Ple), del 4 de febrer (RTC 1983/5).

Aquest moviment ciutadà, que tanta importància té a la primera època democràtica, al final es converteix en un fet marginal a mesura que es consolida el sistema polític i l'estructura de partits estatal aclapara l'espai de representació pública.

D'altra banda, la política local passa a un primer pla l'any 1979 amb el pacte de progrés establert pel Partit Socialista Obrer Espanyol i pel Partit Comunista Espanyol per a recolzar-se en tots aquells municipis on pogueren aconseguir pactes de govern. També va ser important la creació de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies, l'any 1985, i la creació de les federacions autonòmiques, com la Federació Valenciana de Municipis i Províncies, encara que, seguint les directrius del PSOE, en aquell moment amb majoria absoluta en el govern central, van posposar les seues reivindicacions a favor del procés autonòmic (Lopez Nieto i Delgado Sotillo 1994: 314-315).

El pas més important per a democratitzar els ajuntaments, i el seu funcionament, va ser la seua configuració constitucional com un òrgan de caire institucional amb representativitat democràtica i voluntat política. L'article 40 així ho estableix: "La Constitució garanteix l'autonomia dels municipis, els quals gaudiran de personalitat jurídica plena. El govern i l'administració municipal corresponen als respectius ajuntaments, integrats pels batlles i els regidors. Els regidors seran elegits pels veïns del municipi mitjançant sufragi universal igual, lliure, directe i secret, de la manera establerta per la llei. Els batlles seran elegits pels regidors o pels veïns. La llei regularà les condicions en què siga procedent el règim de consell obert". Aquesta regulació ha permés encetar el procés de consolidació del sistema polític local, que, malgrat haver nascut amb algunes mancances greus, com ja hem observat, millora amb el transcurs dels anys.

DEL VELL AJUNTAMENT A L'AJUNTAMENT DEMOCRÀTIC: LA CONSOLIDACIÓ DEL SISTEMA POLÍTIC LOCAL

La configuració constitucional dels ajuntaments, com a òrgans administratius i polítics amb l'autonomia garantida, és la base del seu desenvolupament legal i reglamentari a partir de l'any 1985 i de la seua evolució com a institució de govern. Podem, a partir d'aquesta base legal, mostrar una evolució de tres etapes en les quals diferenciem: la primera etapa democràtica, als anys vuitanta, on es consoliden les funcions dels ajuntaments, una segona etapa, als anys noranta, on trobem una modernització de la gestió pública local, i una tercera etapa, que s'enceta al final dels noranta i que comporta un canvi de paradigma, tenint en compte la teoria de la governança local (Prats 2005: 99-164)⁵.

Després de les primeres eleccions municipals del 1979 comença a posar-se en marxa la maquinària dels ajuntaments democràtics. En aquella època trobem, d'una banda, problemes d'industrialització concentrada, urbanització descontrolada i especulativa i immigració massiva. D'altra banda, els ajuntaments franquistes estaven paralitzats en els últims anys de dictadura i els primers de democràcia davant de tots els canvis que a l'Estat espanyol i a la Comunitat Valenciana s'estaven duent a terme. I, en tercer lloc, l'estructura municipal heretada del franquisme era mínima i calia crear la base adequada per poder gestionar els afers locals. Davant d'aquesta situació, els ajuntaments es posen en marxa i es dediquen a crear les infraestructures bàsiques: clavegueram, xarxes de transport, urbanització de les ciutats, il·luminació pública, centres d'esport i cultura, col·legis, etc.; aquesta tasca es converteix en el dia a dia dels governs locals, que esdevenen òrgans administratius de gestió de serveis i deixen de banda el seu vessant polític (Vallès 1999: 10).

⁵ L'evolució del govern local en tres fases és un recurs que utilitzem, seguint l'evolució dels diferents paradigmes de l'administració pública que estableix Joan Prats, per a explicar, d'una manera més clara, com canvia la forma de governar als ajuntaments.

Joan Prats: *De la burocràcia al management, del management a la governanza. Las transformaciones de las Administraciones Públicas de nuestro tiempo*, Madrid, Institut Internacional de Governabilitat de Catalunya i Instituto Nacional de Administración Pública, 2005. Vegeu concretament el capítol 3 "Sentido de las transformaciones: de la burocràcia a la gerencia; de la gerencia a la governanza...", pp. 99-164.

Als anys vuitanta, amb el desenvolupament dels ajuntaments, i de la seua tasca de gestió, es crea un tipus d'acció política fragmentada per àrees, on l'alcalde és un àrbitre més que un catalitzador i els regidors, que no són experts, actuen com a tal. Açò provoca una gestió de baixa qualitat i que els representants locals es dediquen a la gestió dels serveis públics més que a la direcció, i se separen cada vegada més de la realitat i les demandes locals a mesura que les necessitats bàsiques són compensades (CEMCI, UIM i Fundació Pi i Sunyer 2003: 10).

A banda de les mancances relacionades amb la gestió dels serveis públics, en la primera fase d'evolució dels ajuntaments, el problema principal esdevé la formació i el respecte de l'autonomia local⁶. Aquesta es defineix com la capacitat d'actuació política dels ajuntaments. Però, els governs locals sofreixen la manca d'autonomia política i financera des d'un principi. L'autonomia local és un principi fonamental que la Constitució Espanyola i la legislació local atorguen al govern local al començament de l'època democràtica actual, però no hi ha respecte a aquesta, ja que, d'una banda, s'estableixen competències pròpies, però hi ha una manca de finançament adequat, i de l'altra, malgrat que l'autonomia local ha de comportar la capacitat de regular i de gestionar des del mateix ajuntament, en la pràctica, es veu molt limitada per la regulació que duen a terme tant l'Estat com les comunitats autònomes.

Açò provoca que l'acció política local i el desenvolupament dels programes polítics dels governants no es puguen dur a terme amb tota la seua força. Tant el govern central com l'autonòmic s'encarregaran de legislar sobre moltes matèries

de caire sectorial que regiran la vida de les ciutats, deixant un marge mínim, als governs locals, per a actuar. A més a més, la manera de finançament local, caracteritzada en bona part per les subvencions condicionades, no permet el desenvolupament de polítiques pròpies, ans al contrari, es duen a terme aquelles polítiques que vénen establertes pels òrgans de govern que atorguen el finançament condicionat. I, finalment, no hi ha instruments jurídics adequats perquè els governs locals puguen desenvolupar les polítiques públiques de manera correcta. Trobem així una triple mancança: de competències genèriques, de finançament i d'instruments jurídics⁷.

Però, el més greu d'aquesta situació és la manca de capacitat jurídica per a defensar les incursions a l'autonomia local garantida constitucionalment. No serà fins a l'any 1999, vint anys després de la constitució dels ajuntaments democràtics, que es cree una figura jurídica que permeta als ajuntaments defensar la seua autonomia local davant dels altres centres de govern⁸. D'aquesta manera, es consolida un instrument que servirà per a frenar les constants incursions de la legislació autonòmica i estatal en el sistema competencial local.

Després d'aquests breus comentaris sobre la situació dels ajuntaments als anys vuitanta, passem ara a exposar els canvis que es produeixen d'aquesta dècada a la següent, i que ens permeten apuntar una segona fase en l'evolució dels governs locals.

Si hem explicat que als anys vuitanta el més característic és la creació i gestió dels serveis bàsics dels municipis i la funció merament de gestió administrativa dels dirigents locals, el canvi als anys noranta ve de la mà de la professionalització dels càrrecs de govern local, de l'aplicació de nous ins-

⁶ Cal destacar la labor de diversos estudiosos en defensa de l'autonomia local, com són, entre altres: Francisco Sosa Wagner, Luciano Pajero Alfonso, Joaquín García Morillo, Manuel Zafra Víctor i Jesús López-Medel Bascones.

⁷ Idees exposades pel professor Manuel Zafra Víctor en la conferència "La reforma de la legislació bàsica de règim local", que va tenir lloc a Barcelona el 23 de novembre de 2005, dins del curs "El Govern local davant la reforma dels Estatuts", dirigit per Tomàs Font i Llovet i Ferran Torres Cobas.

⁸ S'ha creat una figura davant el Tribunal Constitucional de defensa de l'autonomia local: "el conflicte per a la defensa de l'autonomia local". Aquesta ha estat introduïda per la Llei Orgànica 7/1999, del 21 d'abril, de modificació de la Llei Orgànica 2/1979, del 3 d'octubre, del Tribunal Constitucional. Concretament, l'article 75 bis assenyala: "1. Poden donar lloc al plantejament dels conflictes en defensa de l'autonomia local les normes de l'Estat amb rang de llei o les disposicions amb rang de llei de les comunitats autònomes que lesionen l'autonomia local garantida constitucionalment. 2. La decisió del Tribunal Constitucional vincula tots els poders públics i té efectes plens davant de tots ells".

truments en la prestació de serveis i de la relació dels representants locals amb la ciutadania.

En aquesta segona fase de l'evolució dels governs locals, hem de destacar, d'una banda, la modernització de la gestió pública als ajuntaments, on hi ha experiències concretes de canvi del paradigma weberian a la nova gestió pública (Bertrana i Tomàs 2004: 7); i, de l'altra, la continuïtat pel que fa als problemes de l'autonomia local, que persisteixen com un fre per a desenvolupar el treball propi i diferenciat dels ajuntaments, malgrat que aquests continuen adaptant-se, en la mesura de les seues possibilitats, a les noves demandes socials.

Els canvis assenyalats als ajuntaments esdevenen un pas endavant en la millora de la prestació dels serveis públics. Hi ha un canvi en la dimensió política dels governs locals que passa de ser una gestió de conflictes que apareixen en la provisió de béns i serveis, a ser l'activitat per a regular el conflicte social i generar ordre mitjançant l'exercici de poder. És a dir, que passem, segons Vallès i Brugué, de tenir una dimensió política amb p minúscula a tenir-la amb P majúscula (Vallès i Brugué 1998: 5).

A mesura que avancen els anys 90, ens trobem davant d'uns canvis socials, econòmics i culturals que vénen de la mà de la globalització, la generalització de les noves tecnologies i l'aparició de la societat de la informació i el coneixement. Aquestes transformacions afecten els governs locals de dues maneres. D'una banda, complicant la gestió dels afers públics, per la complexitat de donar resposta a les noves demandes socials, i de l'altra, reforçant el món local, amb l'aparició de l'anomenat nou localisme, on els governs locals tenen l'oportunitat i el repte de consolidar-se com el govern de proximitat capaç de donar resposta a les aspiracions de la ciutadania (Navarro 1998).

Arribat aquest punt, ens trobem davant la tercera fase en l'evolució dels governs locals, la fase actual. Amb el transcurs dels anys noranta hem passat a trobar-nos davant d'un nou paradigma de govern local: la governança local. Perquè aquesta es consolide, cal que hi haja una transformació de

la forma de govern i gestió weberiana i de la nova gestió pública cap a la governança local. El problema del govern local d'avui és la dificultat de dur a terme polítiques públiques eficients i viables amb unes estructures institucionals basades en la tradició jeràrquica i la divisió competencial i un context social a les ciutats caracteritzat per la complexitat i diversitat de les demandes ciutadanes.

No es pot fer front als reptes del futur amb institucions del passat, cal una transformació del govern tradicional a les estructures de govern relacional que proposa la teoria de la governança local⁹. Cal un govern en xarxa on els dirigents locals es dediquen a ser veritables líders polítics que propugnen la negociació col·lectiva i la participació de tots els actors socials en la vida de les ciutats. Però, hem de ser ben conscients que la governança local, avui dia, és un paradigma a assolir, un propòsit de bon govern més que una realitat en l'arena local valenciana.

En conclusió, des del naixement dels governs locals democràtics l'any 1979 fins als nostres dies, hem sofert canvis socials i polítics molt complexos que afecten tots els àmbits de la vida de les persones. El govern local, que és el més proper a la ciutadania, té l'oportunitat d'adquirir la importància que en el transcurs dels anys li ha estat negada per la resta de governs territorials. La globalització econòmica i el naixement de la societat de la informació i el coneixement permeten que els governs locals puguin erigir-se com els impulsors d'una nova forma de governar, caracteritzada per l'obertura del sistema de govern, el foment de les relacions entre tots els actors socials i la participació de la ciutadania en la vida pública, una nova forma de governar que pot comportar l'adequació de les institucions de govern a la nova realitat social.

EL SISTEMA DE GOVERN LOCAL: PRINCIPALS CARACTERÍSTIQUES

Com acabem d'exposar, la governança local és un repte a assolir, però, avui dia els nostres ajuntaments no es troben en les condicions òptimes

⁹ Entre altres, aquests són alguns dels autors que defensen la teoria de la governança i de la governança local: J. Jan Kooiman, Renate Myntz, Joan Prats, Juan-Cruz i Alli Aranguren.

per a poder aplicar aquest tipus de gestió pública. A continuació, exposarem, a grans trets, quines són les principals característiques del sistema de govern local actual.

El sistema de govern local es caracteritza per ser un sistema de democràcia representativa on els partits polítics tenen un paper central en el desenvolupament de la vida política local; on trobem unes eleccions periòdiques que legitimen el poder públic dels governants locals i l'acció dels partits polítics a l'oposició; i on trobem la figura preeminent de l'alcalde-president. Aquest sistema és presidencialista perquè l'alcalde és l'òrgan executiu central del govern local, malgrat que no siga triat directament per la ciutadania (Bertrana i Tomàs 2004: 13-16) (Magre 2002: 15-23).

En aquest apartat, expliquem, en primer lloc, el sistema electoral i de partits que hi ha establert a escala local. En segon lloc, el model de govern local que hi ha establert a escala espanyola i que es caracteritza per ser un model d'alcalde-fort. I en tercer, i últim lloc, les relacions que hi ha entre l'alcalde i el ple, per tal d'exposar les característiques de les relacions polítiques al si dels ajuntaments. D'aquesta manera, volem donar una visió genèrica de com funcionen els ajuntaments des del seu vessant polític.

El sistema electoral que s'aplica a les eleccions municipals ve establert en la Llei Orgànica 5/1985, del 19 de juny de Règim Electoral General (LOREG) en el títol III "Disposicions especials per a les eleccions municipals", que va des de l'article 176 fins al 200. S'hi estableix el disseny legal del sistema electoral, que es caracteritza, en els municipis de més de 250 habitants, per ser un districte únic, el municipal; amb l'aplicació de la fórmula electoral de Hondt; la barrera electoral del 5%; la modalitat de vot amb llistes tancades i bloquejades, i l'elecció indirecta de l'alcalde. Per als municipis de menys de 100 habitants i per als de 100 a 250 habitants, s'apliquen dues modalitats diferents del sistema electoral que ara exposarem a grans trets.

El sistema electoral local es basa en tres criteris: la representació, la concentració i la participació (Magre 2002: 16)¹⁰. La representació, en el nostre cas, varia depenent de la grandària dels municipis. Hem de tenir en compte que l'Estat espanyol té una gran quantitat de municipis amb diferències molt notables, per aquest motiu, la LOREG estableix tres sistemes d'elecció segons la grandària d'aquests. Aquestes tres maneres són les següents:

Per a municipis menors de 100 habitants, el sistema electoral és majoritari i el règim que s'aplica és el Consell obert, on la persona que aconsegueix la majoria dels vots té la condició d'alcalde i la resta de ciutadans majors d'edat són el Consell del municipi (article 179.2, LOREG).

Per a municipis entre 100 i 250 habitants, el sistema electoral és majoritari, amb llistes obertes. Els electors trien 5 regidors i aquests elegeixen, entre ells, l'alcalde (article 184, LOREG).

Per als municipis de més de 250 habitants, el sistema electoral és proporcional corregit, amb llistes tancades i bloquejades, una barrera electoral del 5% i elecció indirecta de l'alcalde (article 179.1, LOREG).

A més a més, cal dir amb relació a la representació que el nostre sistema electoral és proporcional i ve establert per la fórmula electoral de Hondt. Açò provoca que hi haja un equilibri entre els vots i el mandat representatiu i que les minories tinguin assegurada la participació.

Pel que fa al criteri de la concentració, aquest està relacionat amb el concepte de *governabilitat* i es tradueix en la necessitat de garantir la possibilitat que es formen governs viables i amb capacitat de treballar, per això s'aplica la barrera electoral del 5%, per tal de conjugar la representació de les minories amb la possibilitat de poder aplicar decisions polítiques amb majories estables. La barrera electoral està regulada en l'article 180 de la LOREG.

Respecte al criteri de la participació, cal dir que està reconegut constitucionalment i estatutària, i que comporta la possibilitat de l'elector d'expressar

¹⁰ Jaume Magre es basa en el següent estudi: Nohlen, D.: "Systèmes électoraux et modes de scrutin au niveau local", *Communes et régions d'Europe*, 68, 1998, Estrasbourg, Éditions du Conseil de l'Europe.

la seua voluntat personalment votant una llista. L'instrument en la majoria de municipis són les llistes electorals, que es caracteritzen per ser tancades i bloquejades per als municipis de més de 250 habitants, com hem vist abans. Aquestes llistes són tancades perquè l'elector vota per una llista de candidats proporcionada pels diversos partits polítics i agrupacions d'electors, i són bloquejades perquè els que exerceixen el dret de vot no poden alterar l'ordre establert a la candidatura. Per tant, els partits polítics determinen l'ordre de representació dels seus candidats i exerceixen un paper primordial en la configuració de les institucions polítiques locals.

A banda dels partits polítics i les coalicions i federacions fetes per ells, també poden presentar-se a les eleccions municipals les agrupacions d'electors; per tal de fer-ho, han de complir el requisit específic en l'article 187.3 de la LOREG, que consisteix en un seguit de signatures de persones inscrites en el cens electoral del municipi que done suport a la candidatura, aquest és un requisit per a legitimar la representativitat de l'agrupació d'electors, que és una agrupació de persones amb una finalitat pública i general per a aquest municipi en concret, igual que la tenen atorgada els partits polítics per a qualsevol procés electoral.

D'altra banda, el sistema de partits és el conjunt de partits polítics que desenvolupen la seua tasca en un àmbit territorial, i tots els elements que els caracteritzen, tant pel que fa al seu funcionament intern, com per les relacions que tenen amb els ciutadans i amb la resta d'institucions polítiques¹¹.

Hi ha dues dimensions que són importants a l'hora d'estudiar el sistema de partits: d'una banda, el nombre efectiu de partits electorals, que pot anar des de dos fins a múltiples partits; i de l'altra, l'estructura de l'espai electoral, és a dir, el nombre de dimensions importants de la competició electoral que defineix les posicions dels votants, la distribució en l'espai de les preferències i dels vo-

tants, i la posició dels partits. A l'Estat espanyol, hi ha una dimensió que influeix en el comportament electoral, principalment, i en alguns territoris en trobem una altra. La dimensió més important és la dimensió o eix ideològic esquerra-dreta, que es basa en el posicionament sobre polítiques socials i econòmiques, i en el posicionament religiós i les lluites entre catòlics i anticlericals. I la dimensió que trobem en determinades comunitats autònomes és la dimensió estructurada entorn de la qüestió d'identitat nacional (Boix 2002: 176-201).

El sistema de partits que hi ha establert a l'Estat espanyol ha influït des del començament de l'època democràtica actual en l'àmbit de poder polític local i açò ha provocat la creació d'un subsistema de partits local que es troba sota l'influx dels partits d'àmbit estatal, i ara també regional o nacionalista. La centralitat dels partits polítics en el sistema democràtic espanyol ha ajudat a fer que es consolide un procés de nacionalització de la vida política local, que es fa més palès en l'època electoral, i que també té el seu reflex en les estructures de govern local, com després observarem (Brugué i Gomà 1998: 17-19).

Tant el sistema electoral com el sistema de partits locals són bàsics per a entendre la composició política dels ajuntaments i el govern municipal d'aquests. Des de les primeres eleccions locals, els partits polítics s'han convertit en l'actor fonamental de la vida política local i, específicament, els partits polítics de caire estatal han aconseguit implantar-se amb tota la seua força en la majoria d'ajuntaments de la Comunitat Valenciana.

El model de govern local que tenim a l'Estat espanyol és un model d'alcalde-fort, on trobem un Ple que du a terme, sobretot, funcions de control i fiscalització de la tasca de govern; una Junta de Govern que és triada per l'alcalde-president i que col·labora amb ell en la presa de decisions diàries amb relació a la gestió i la direcció política dels afers municipals; i, enmig de tot el sistema local,

¹¹ Per aprofundir en el tema del sistema de partits polítics, podeu consultar, entre altres: *El sistema de partidos en España*, de Juan J. Linz; *Los partidos políticos*, de Roberto Blanco Valdés, i *El sistema de partidos políticos en España: génesis y evolución*, de Richard Gunther i altres.

trobem la figura de l'alcalde-president, que és el cap de l'executiu i assumeix el lideratge polític de les tasques de govern.

El nostre sistema de govern local ve determinat pel sistema electoral i de partits, on trobem el joc de majories-minories i coalició i xantatge típic dels sistemes democràtics moderns. I es caracteritza per tenir una naturalesa oberta, d'una banda, perquè trobem tant característiques presidencials, com parlamentàries i corporativistes, i, de l'altra, perquè no hi ha una diferenciació clara entre funcions de gestió i de direcció política (Jiménez 2000: 143-145).

El govern local té un caràcter presidencialista perquè l'alcalde és l'òrgan executiu central del govern municipal. És el líder polític de l'Ajuntament, tota l'organització, tant política com administrativa, gira al seu voltant. És qui executa les decisions polítiques i, a més a més, és el cap dels serveis administratius. Té les funcions de direcció i gestió directa dels afers públics, té assignades un gran nombre de funcions, que determina tot sol, i no té limitada la repetició de mandats representatius.

Les característiques parlamentàries vénen de la mà, en primer lloc, de la relació de confiança que hi ha establerta entre el Ple de l'Ajuntament i l'alcalde, ja que el primer tria el segon i li atorga la seua confiança política, que li pot retirar en qualsevol moment. En segon lloc, per institucions com la moció de censura i la qüestió de confiança, instruments que atorguen al Ple les funcions de control polític característiques de qualsevol model parlamentari. En tercer lloc, per les competències assignades al Ple en qüestions tan importants com l'aprovació dels pressupostos anuals, el Pla d'Ordenació Urbana, etc.

El Ple de l'Ajuntament està format pels diversos grups polítics triats a les eleccions i que han aconseguit representació institucional, aquests tenen la capacitat d'atorgar i llevar la confiança a l'alcalde, amb instruments com la moció de censura i la qüestió de confiança. A més a més, tenen assignades les funcions de control i fiscalització ordinàries.

L'altre òrgan amb funcions executives és la Junta de Govern, aquesta és triada per l'alcalde entre els regidors de la seua confiança i té com a princi-

pal funció donar-li suport en el treball de direcció i gestió política de l'Ajuntament.

Després d'haver explicat, a grans trets, els principals òrgans que formen l'Ajuntament: l'alcalde-president, el Ple i la Junta de Govern, volem, per acabar, explicar les característiques corporativistes dels nostres ajuntaments. Aquestes característiques són una herència dels municipis franquistes i comporten la manca de divisió de les tasques executives i legislatives dins d'aquest. Trobem, d'una banda, que l'alcalde és, al mateix temps, president de l'Ajuntament, de l'òrgan executiu col·legiat i del Ple, òrgan que té com a funció el control de la seua tasca. D'altra banda, l'alcalde, a l'hora de triar la composició de la Junta de Govern, solament pot comptar amb regidors de l'Ajuntament, no pot acudir a directius especialitzats ni a gestors de fora de la Corporació municipal, fet que limita la seua capacitat d'atorgar confiança política per a tasques executives. També hem de tenir en compte que el Ple de l'Ajuntament continua tenint un gran nombre de funcions executives, malgrat que les últimes reformes han concentrat aquestes funcions en l'alcalde, açò també implica una mescla i difuminació de funcions dins de l'Ajuntament que permet veure'l com una corporació més que com un òrgan polític amb funcions separades i relacions clares (Jiménez 2000: 156-158).

En últim terme, la recerca d'estabilitat política més que de governabilitat democràtica ha portat el legislador a crear uns ajuntaments corporatius, que malgrat que han anat millorant amb les modificacions que s'han produït al llarg dels anys, ens deixen veure uns ajuntaments amb manca de governabilitat, d'autonomia política i de lideratge amb gestors professionals. Així i tot, hi ha una evolució que està portant, en alguns casos, a parlar de models de governança local, cosa poc generalitzada ara com ara a la Comunitat Valenciana.

No voldríem acabar aquesta part del treball sense esmentar que no hem fet referència a la important relació entre els òrgans de govern i la ciutadania mitjançant els mecanismes de participació ciutadana. Aquesta és una qüestió de vital importància que s'ha de tenir en compte a l'hora d'estudiar el funcionament de les institucions polítiques de go-

vern, però, no anem a tractar-la ací perquè aquesta part del treball ha volgut ser una explicació, a grans trets, del sistema polític local.

ANÀLISI DELS ALCALDES VALENCIANS (1979-2003)

CARACTERÍSTIQUES POLÍTIQUES DE LES ALCALDIES VALENCIANES

En aquest apartat, analitzarem la força dels diversos partits polítics dins dels ajuntaments valencians. En primer lloc, ho farem tenint en compte el nombre d'alcaldes que pertanyen a cadascun dels principals partits polítics des de les primeres eleccions municipals fins als nostres dies. En segon lloc, observarem el predomini dels partits polítics als diversos ajuntaments tenint en compte la seua grandària. En tercer lloc, observarem l'evolució dels diversos partits polítics independents i les agrupacions d'electors en les eleccions municipals. I, per acabar, estudiarem el nombre de majories absolutes i relatives que s'han produït en el transcurs dels anys de democràcia als nostres ajuntaments i relacionarem aquestes dades amb la composició política de les alcaldies valencianes.

A. Nombre d'alcaldes per partits polítics

Respecte al nombre d'alcaldes segons partits polítics, si observem la Taula 1¹², veiem com des de les primeres eleccions han predominat els dos grans partits polítics estatals, d'una banda el PSPV-PSOE, que representa el sector progressista, i, de l'altra, la UCD¹³, que després serà rellevada per AP i, posteriorment, pel PPCV, que representa el sector conservador. Ambdues formacions han estat les úniques que han aconseguit el 25% d'alcaldes valencianes en totes i cadascuna de les eleccions municipals, el PSPV-PSOE n'ha obtingut en tres ocasions la majoria absoluta, i el PPCV, dues vegades, els anys 1999 i 2003, també la majoria absoluta d'alcaldes. El PPCV va repetir aquesta majoria en les eleccions locals del 27 de maig de 2007.

ria absoluta, i el PPCV, dues vegades, els anys 1999 i 2003, també la majoria absoluta d'alcaldes. El PPCV va repetir aquesta majoria en les eleccions locals del 27 de maig de 2007.

TAULA 1

De l'anàlisi d'aquesta taula també es desprén que, a les primeres eleccions, l'any 1979, la UCD és la formació política amb un nombre d'alcaldes més elevat, el 46% d'aquestes, seguida pel PSPV-PSOE amb un 26% i els partits de caire independent amb el 22%. A les eleccions municipals del 1979, la UCD i el PSPV-PSOE van traure el mateix nombre de vots, un 34% el primer i un 35% el segon, però la UCD aconsegueix 246 alcaldies, mentre que el PSPV-PSOE, solament 140. Aquest fet és degut al fet que la UCD aconsegueix la majoria de les alcaldies en municipis menuts, on són necessaris menys vots per a aconseguir representació; en canvi, el PSPV-PSOE aconsegueix la majoria d'alcaldes en municipis mitjans i grans, on es necessita un nombre més elevat de vots per a aconseguir representació. D'aquesta manera, amb els mateixos vots a escala global, la UCD aconsegueix quasi el doble d'alcaldes que el PSPV-PSOE, açò ens mostra que, en les primeres eleccions, els ajuntaments valencians de municipis menuts van tenir un vot més conservador.

D'altra banda, la Taula 1 també ens mostra que el PSPV-PSOE aconsegueix la majoria absoluta d'alcaldes valencianes des de la convocatòria electoral del 1983 fins a la del 1991, els mateixos anys en què obté la majoria absoluta en els comicis electorals generals i autonòmics. L'any 1995 es produeix un canvi a favor del PPCV, que passa a ser el partit més votat, amb la majoria absoluta de les alcaldies valencianes els anys 1999 i 2003, també coincidint amb la majoria absoluta dels vots en les

¹² En l'apartat Annex d'aquest treball trobem ordenades totes les taules necessàries per a comprendre les dades que ací s'analitzen. Hem cregut convenient establir-les en un annex contigu per la seua grandària, ja que, si les haguérem posat juntament amb les explicacions, es dificultaria notablement la seua comprensió.

¹³ Hem de tenir en compte que, després de les eleccions generals i locals del 1979, la UCD pateix una escissió i sorgeix, d'una banda, la coalició Alianza Popular-Partido Demócrata Popular-Unión Liberal-Unión Valenciana, i de l'altra, el Centro Democrático y Social. Ambdues formacions concorreran a les eleccions locals i autonòmiques del 1983 i Alianza Popular serà la formació política que passarà a ser el referent principal del vot conservador.

eleccions autonòmiques i un gran nombre de vots en les generals.

De la resta de partits polítics que participen a les eleccions d'àmbit municipal valencià, no cal destacar cap gran resultat, tant EUPV com els partits d'àmbit regional i nacionalista (UV i BNV) tenen, en el transcurs dels comicis locals, uns resultats molts marginals amb relació al nombre d'alcaldies que tenen, que en cap cas sobrepassen el 5%. Aquest fet ens permet remarcar de nou la preeminència dels partits polítics d'àmbit estatal, i assenyalar que el cas valencià no respon al mateix paràmetre d'aquelles comunitats autònomes que tenen un fet diferencial propi i una estructura de partits local diferent de la resta de l'Estat espanyol, on els partits nacionalistes tenen un paper preminent dins del joc polític autonòmic i local.

Finalment, amb relació a la Taula 1, volem assenyalar la trajectòria descendent que han sofert els partits polítics de caire independent. Mentre que a les primeres eleccions municipals van tenir uns bons resultats, el 22% de les alcaldies, aquests van baixant progressivament a mesura que passen els comicis electorals, el 13% en els comicis del 1983 i un 7% en les del 1987, i s'han convertit des del 1991 en una opció molt marginal que no supera el 3% d'alcaldies a la Comunitat Valenciana. Aquesta dada també ens permet afirmar la preeminència dels dos grans partits polítics estatals en la vida local valenciana, ja que els partits independents solament actuen de contrapés polític l'any 1979.

B. Relació d'alcaldes per partits polítics, mandats municipals i nombre de població

En segon lloc, volem mostrar la relació que hi ha entre els resultats electorals municipals i la grandària dels municipis valencians. Per a fer-ho, trobem a la Taula 2 la correlació entre alcaldes-presidents per partits polítics, mandats municipals i població.

TAULA 2

A les eleccions municipals del 1979 la UCD va obtenir la majoria d'alcaldies dels municipis de menys de mil habitants, concretament el 65%

d'aquestes. En canvi, el PSPV-PSOE obté el nombre d'alcaldies més elevat en els municipis de deu mil a cinquanta mil habitants, concretament, el 57%, i de més de cinquanta mil habitants, concretament el 75%.

En les següents eleccions, els resultats ja no es repeteixen per a la UCD, que passa a ser una opció residual després de la seua fractura interna. La formació política Alianza Popular n'agafa el relleu i comparteix amb el PSPV-PSOE les alcaldies dels municipis de menys de mil habitants amb la mateixa proporció, el 39% de les alcaldies per a la primera i el 40% per a la segona. En les eleccions següents, les del 1987, el 1991 i el 1995 el PSPV-PSOE s'alça amb la majoria absoluta de les alcaldies dels municipis menuts, i des d'aquestes eleccions fins a les del 2003, és el PPCV qui aconsegueix aquesta majoria absoluta en aquest tram de població.

Aquestes dades ens permeten remarcar que, en les primeres eleccions municipals, el vot dels municipis menuts és el més conservador de tots, mentre que des del primer moment el PSPV-PSOE aconsegueix els millors resultats electorals als municipis grans. Aquest fet apunta, amb molts matisos, que, al final dels anys setanta i el principi dels vuitanta, hi havia diferències estructurals i culturals entre els municipis rurals i urbans, i açò es tradueix electoralment amb el vot conservador dels municipis menuts davant el vot progressista dels municipis més grans de la Comunitat Valenciana, però també cal dir que aquestes diferències van durar poc de temps.

A partir de les eleccions del 1983, el PSPV-PSOE aconsegueix la majoria absoluta d'alcaldies en tots els trams de població, fins que, en les eleccions del 1995, és el PPCV qui les obté. D'aquesta manera, la diferència entre els municipis menuts i grans desapareix després de les primeres eleccions municipals, i des de ben prompte observem com el joc de majories als ajuntaments es basa en el binomi PSPV-PSOE-PPCV. Aquest fet és fruit, entre altres motius, de la nacionalització de la vida política local espanyola i valenciana, que en el nostre cas s'observa dels resultats electorals i de la preeminència dels dos grans partits progressista i conservador en l'arena política local valenciana.

Si aprofundim un poc més en el que acabem de dir, el cicle electoral que hi ha establert en l'àmbit general i autonòmic contribueix al fet que la nacionalització de les eleccions municipals siga una realitat. El fet que se celebren conjuntament les eleccions autonòmiques i locals en tots els comicis electorals valencians, per ser la nostra una comunitat que va obtenir l'autonomia mitjançant l'article 143 de la Constitució Espanyola¹⁴, permet que l'escissió del vot privilegie els grans partits d'àmbit espanyol. Aquests ixen beneficiats per poder unir esforços en les diverses campanyes electorals a favor de la seua opció política, per utilitzar la gran capacitat de mobilitzar els mitjans de comunicació i per tenir líders nacionals que participen en tot el procés electoral local (Brugué i Gomà 1998: 17-19).

C. Partits polítics independents

En tercer lloc, analitzarem l'evolució de les formacions polítiques independents i les agrupacions d'electors. Aquestes formacions han anat perdent importància en el transcurs de les diverses convocatòries electorals fins a convertir-se en una opció marginal dins dels nostres ajuntaments. Les taules 2 i 3 ens permeten veure'n l'evolució.

TAULA 3

Els partits i agrupacions independents aconseguixen uns bons resultats en les eleccions locals del 1979, el nombre d'alcaldis que obtenen ascendeix a 116 en tota la Comunitat Valenciana, el 22%. La majoria d'alcaldis es troben en el tram de població de mil a deu mil habitants i la resta, en els de menys de mil habitants. En la resta de mandats municipals, el nombre d'alcaldis independents descendeix de manera vertiginosa fins que ens trobem en el mandat encetat l'any 2003, amb solament 12

alcaldis, el 2% del total. Aquests resultats tan pobres tenen molt a veure amb la força dels dos grans partits polítics, que han aconseguit atraure el vot i els candidats independents a les seues files.

D'altra banda, els partits independents solament triomfen electoralment en casos concrets on aconsegueixen les alcaldies a causa de mobilitzacions per problemes específics que afecten un municipi, com, per exemple, les agrupacions que han aconseguit governar per evitar la instal·lació de plantes de tractament de residus; també trobem casos molt concrets de polítics carismàtics que han abandonat la seua formació política de procedència i aconsegueixen governar mitjançant sigles independents; i també pot donar-se el cas de la creació d'aquests partits per fractures internes al si de partits polítics tradicionals¹⁵.

La pèrdua de força política dels partits independents després de les primeres eleccions locals es troba relacionada, entre altres motius, amb la pretensió, per part del legislador, de consolidar el sistema de partits polítics estatal i situar les formacions polítiques tradicionals al si de totes les estructures de govern en la transició política espanyola. La configuració del govern local com un govern amb característiques parlamentàries permet la submissió del govern local a l'autonòmic i estatal, i les necessàries coalicions, al si de l'ajuntament, per a aconseguir l'alcaldia, resten força als partits independents a l'hora de realitzar pactes de govern (Botella i Capó 1997: 230-234).

Els partits independents van perdre significació dins de la vida local de manera inversa a la consolidació dels partits polítics d'àmbit estatal i autonòmic. Solament observem que romanen governs locals amb alcaldes independents en municipis menuts, per davall dels deu mil habitants, on els efectes de la nacionalització de la vida lo-

¹⁴ La reforma de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana aprovada per la Llei Orgànica 1/2006, del 10 d'abril, permet que d'ara endavant, després de les eleccions autonòmiques i locals del 27 de maig de 2007, es puguin realitzar de manera separada les eleccions autonòmiques i locals, ja que la nova redacció de l'Estatut atorga al President de la Generalitat la potestat de dissoldre les Corts Valencianes de manera anticipada.

¹⁵ Aquest és el cas que ha ocorregut en alguns municipis del nostre territori dins del PPCV. Ara, una vegada passades les eleccions municipals del 27 de maig de 2007, observem com, efectivament, en alguns casos aquests processos de fractura interna han comportat conseqüències en la formació dels nous governs locals d'alguns municipis valencians, en estudis posteriors analitzarem en profunditat aquestes qüestions.

cal es veuen frenats per les relacions més fortes de confiança personal i pel menor impacte de les estructures partidàries (Lopez Nieto i Delgado Sotillo 1994: 318). En tot cas, la pèrdua de significació dels partits independents és un fet corroborat a la Comunitat Valenciana.

D. Nombre de majories absolutes i relatives als ajuntaments valencians

En últim lloc, volem mostrar la relació de governs locals amb majoria absoluta i relativa en els nostres ajuntaments, d'aquesta manera, podem comprovar si hi ha escenaris proclius a l'aparició de problemes d'estabilitat i governabilitat política local.

TAULA 4

A la Comunitat Valenciana, la immensa majoria dels governs locals, des de les primeres eleccions municipals, han gaudit de majoria absoluta per a desenvolupar la tasca de gestió i direcció pública. La Taula 4 ens mostra les dades referents a les majories absolutes i relatives dels nostres ajuntaments. Totes les eleccions municipals, menys les del 1979 i el 1995, han comportat governs amb majoria absoluta en un 75% dels ajuntaments, xifra molt elevada. Les eleccions locals del 1979 i del 1995 mostren unes dades amb un nombre menor de majories absolutes, el 68% d'aquestes, perquè són moments de canvi polític. L'any 1979, perquè foren les primeres eleccions municipals, i l'any 1995, perquè s'havia produït un canvi en el sentit del vot, després dels resultats de les eleccions generals del 1993, i el desgast del PSPV-PSOE en el govern.

L'any 1983, trobem el punt més àlgid de majories absolutes de tots els mandats municipals, quan el PSPV-PSOE aconsegueix el 82% de les alcaldies valencianes passant de tenir-ne 63 el 1979 a 239 el 1983. Aquests resultats municipals estan relacionats amb els resultats obtinguts en les eleccions generals del 1982 i les autonòmiques del 1983, en què el PSPV-PSOE aconsegui el 53% i el 52% dels vots dels valencians, respectivament. Hem de tenir en compte que, en aquell moment, la UCD acabava de fracturar-se i la dreta estava descomposta políticament.

Totes aquestes dades ens mostren que a la Comunitat Valenciana els ajuntaments no es caracteritzen per tenir una gran fragmentació política al seu si, per tant, en general, està garantida la governabilitat d'aquests, malgrat que açò suposa una manca de pluralisme polític en molts dels nostres ajuntaments, fet que es comprén si tenim en compte que molts d'ells són menuts i és difícil trobar pluralitat política en municipis on hi ha poca població. Al mateix temps, aquesta situació comporta la possibilitat de desenvolupar processos de lideratge polític fort en molts ajuntaments, ja que el fet de gaudir de majoria absoluta permet a l'alcalde poder consolidar les seues posicions de lideratge en un context en què, com ja hem assenyalat, aquest es posiciona en el centre del sistema polític local i desenvolupa les tasques polítiques més importants a l'ajuntament.

TAULA 5

Si observem la Taula 5, que ens mostra les majories absolutes que han aconseguit els dos grans partits polítics espanyols en els ajuntaments valencians, veurem com també podem relacionar aquestes dades amb el cicle electoral. El PSPV-PSOE obté el nombre més elevat de majories absolutes després de les eleccions locals del 1991, en les quals gaudia d'una posició consolidada i predominant en tot l'Estat espanyol i en el govern de la Generalitat Valenciana. També el PPCV aconsegueix el nombre més elevat de majories absolutes l'any 2003, després de dues legislatures de govern en l'àmbit estatal i en la Generalitat, per tercera vegada consecutiva, aconsegueix la majoria absoluta.

En conclusió, de l'anàlisi de la composició política de les alcaldies valencianes podem observar, en part, la nacionalització de la vida política local. D'una banda, aquesta es reflecteix en la comparació dels resultats electorals i del desenvolupament del cicle electoral. I, de l'altra, ho podem veure per la importància de les dues grans forces polítiques espanyoles en tots els municipis valencians, des dels més menuts fins als més grans. Els partits de caire independent han perdut tota la força amb la qual van començar en l'època democràtica actual, i els

partits regionalistes i nacionalistes valencians no han pogut desenvolupar un paper important dins dels nostres ajuntaments per la manca de suport electoral i social, conseqüència, entre altres motius, de la manca de consciència nacional diferenciada de la societat valenciana. En estudis posteriors, ampliarem la informació ací esmentada amb l'anàlisi dels resultats d'aquestes últimes eleccions municipals i autonòmiques del 27 de maig de 2007.

CARACTERÍSTIQUES SOCIOLÒGIQUES DELS ALCALDES VALENCIANS

En aquest apartat, observarem les principals dades sociològiques referents als alcaldes i les alcaldesses de la Comunitat Valenciana. Aquestes dades ens ajudaran a comprendre millor la realitat política local valenciana i l'evolució de les característiques dels nostres líders polítics. En primer lloc, veurem el nombre d'homes i dones que han passat per les alcaldies valencianes; seguidament, veurem l'edat que tenen, el nivell d'estudis i les seues professions, i, per acabar, observarem la seua professionalització per la permanència en el govern municipal.

A. Nombre d'homes i dones a les alcaldies valencianes

En primer lloc, observem el nombre d'alcaldes i alcaldesses que han governat en els nostres ajuntaments. La Taula 6 ens mostra que el nombre d'alcaldes és molt minoritari, encara que amb el pas dels mandats municipals ha anat creixent. Després de les eleccions municipals del 2003, trobem solament un 15% d'alcaldes, xifra que equival a 80 dones enfront de 461 homes al cap dels governs municipals. La poca importància de la presència femenina és un fet que també es reflecteix a la resta de l'Estat espanyol (Baras 1992: 171-172). Les dones tenen greus problemes per a arribar a desenvolupar funcions de direcció i lideratge en tots els àmbits públics, i el local no és una excepció. En el cas valencià, trobem que des de l'any 1987, la ciutat de València ha estat presidida per una dona, aquest fet no ha comportat un canvi rellevant ni notori en el nombre d'alcaldes als nostres ajuntaments. Els

límits imposats socialment tenen molt a veure amb aquesta situació, el nombre de dones que formen part dels partits polítics no és elevat, i amb càrrecs de responsabilitat i poder, menys encara.

TAULA 6

La Taula 7 ens mostra els partits polítics d'on procedeixen les poques alcaldesses valencianes. En una primera etapa fins a l'any 1991, trobem que el PSPV-PSOE és el partit que més contribueix en aquesta aportació, mentre que, des del mandat municipal que comença l'any 1995, és el PPCV qui més alcaldesses aporta. En tot cas, observem un total de 232 alcaldesses en tota la història democràtica valenciana davant els 3.534 alcaldes, sense tenir en compte les eleccions del 27 de maig de 2007. La desproporció ens porta a un 94% d'homes enfront d'un 6% de dones. Aquestes xifres no ens fan pensar que hi haja una millora considerable en els propers anys, ja que l'evolució fins als nostres dies ha estat molt lenta i poc considerable.

TAULA 7

B. Alcaldes per edat

En segon lloc, analitzem l'evolució de l'edat dels líders locals valencians, aquesta la trobem en la Taula 8 de l'Annex. En les primeres eleccions municipals, els dos trams d'edat que predominen són de 40 a 50 anys i més de 50 anys, amb un percentatge conjunt del 65% dels alcaldes. Aquestes dades ens mostren una edat molt avançada dels primers alcaldes democràtics. Si posem en relació aquesta dada amb el nombre d'alcaldes que aconseguen la UCD en aquestes primeres eleccions, el 46% d'aquestes, i la immensa majoria en municipis menors de 10.000 habitants, podem observar que, possiblement, es produïra en aquell moment certa continuïtat de les elits polítiques de l'anterior règim en alguns ajuntaments valencians. Aquesta dada no es pot afirmar amb rotunditat i l'estudiarem amb més deteniment en treballs posteriors.

Després de les eleccions de l'any 1983, hi ha un canvi en el tram d'edat que aporta la majoria d'alcaldes, i és el que transcorre entre els 30 i els 40 anys, seguit pel de 40 a 50 anys. Aquesta dada ens mostra una certa renovació d'alcaldis que coincideix amb l'auge del PSPV-PSOE, el qual aconsegueix la majoria absoluta de les alcaldies valencianes aquest mateix any. Ja el 1987, trobem de nou el predomini del tram superior de 40 a 50 anys, que mostra la consolidació dels alcaldes que aconsegueixen el govern municipal en el mandat del 1983 al 1987.

En la resta de mandats municipals fins a l'any 2003, trobem que s'estabilitza el tram d'edat predominant, aquest és el de 40 a 50 anys, seguit del tram inferior de 30 a 40 anys. Aquestes dades mostren certa maduresa i una professionalització dels alcaldes valencians, dada que veurem més clara a continuació en estudiar el nivell d'instrucció i les professions dels líders locals.

C. Nivell d'instrucció dels alcaldes

En tercer lloc, el nivell d'instrucció dels nostres alcaldes, el trobem a la Taula 9 de l'Annex. Aquesta Taula ens mostra el predomini dels estudis primaris en tots els mandats municipals, encara que aquesta xifra passa de representar el 70% dels alcaldes el 1979 a solament un 28% el 2003. En el mateix ordre de coses, cal destacar que en els mandats municipals que transcorren fins a l'any 1991, els estudis que predominen són els primaris complets i incomplets, aquests segons l'any 1987 representen el 42% dels alcaldes. Aquestes dades ens permeten apuntar que el perfil majoritari de governants locals en la primera època democràtica és d'un nivell molt baix d'estudis.

TAULA 9

Ara bé, no podem obviar que la Comunitat Valenciana té un 44% de municipis amb una pobla-

ció menor de mil habitants i un 40% amb població de mil a deu mil habitants, i que solament el 16% dels municipis és major de deu mil habitants. En la primera etapa democràtica, després del període de transició, la majoria de la població dels municipis menuts desenvolupava tasques agrícoles, i trobem un escàs procés d'industrialització i modernització en aquests municipis, en contra de les zones més poblades i de costa. Aquestes dades ens permeten entendre que als ajuntaments valencians predominen els alcaldes amb estudis primaris. Ara bé, des de les eleccions del 1991, es produeix un desplegament de líders locals amb estudis mitjans i superiors. Les xifres augmenten des d'aquest mandat municipal, amb un 46% dels alcaldes amb estudis mitjans i superiors, passant al 50% l'any 1995 i al 60% el 1999 i el mandat municipal actual, que està a punt d'acabar¹⁶.

L'increment de governants locals amb estudis mitjans i superiors apunta cap a una professionalització de les funcions de govern local, passant d'un model de representació social, els primers anys, a una professionalització política, representada per alcaldes més tècnics i instruïts (Botella i Capó 1997: 239-240), professionalització que comença clarament des del mandat municipal encetat l'any 1991.

D. Professions dels alcaldes

En quart lloc, observem les dades referents a les professions dels nostres alcaldes, dades que trobem en la Taula 10. Aquesta Taula està relacionada amb les dades de la Taula 9 sobre el nivell d'instrucció dels alcaldes, que acabem d'analitzar. En les primeres eleccions locals, el 35% dels alcaldes tenien com a professió l'agricultura, eren camperols, aquesta ha estat la professió predominant fins a l'any 1991. Des d'aquest mandat municipal, va disminuir notablement la seua importància fins a convertir-se en una professió residual que no supera el 5% l'any 2003¹⁷.

¹⁶ La Taula 9, que mostra aquestes dades, conté, des del mandat que comença l'any 1991, uns percentatges d'alcaldes amb estudis sense determinar molt alt que desvirtua el creixement del nombre d'alcaldes amb estudis. Aquest fet és conseqüència de la manca d'informació en la recollida de dades sobre els alcaldes-presidents de la Comunitat Valenciana per part de la Subdirecció General de Règim Jurídic i les Bases de Dades Locals del Ministeri d'Administracions Públiques.

TAULA 10

A partir de l'any 1991, comença a destacar el nombre d'alcaldes funcionaris, tècnics mitjans i professors, que es converteixen en les professions més representatives, juntament amb els professionals liberals i tècnics superiors. Aquestes dades estan relacionades amb les de la Taula 9, perquè l'increment notable d'estudis secundaris i superiors també comença amb el mandat municipal dels anys 1991-1995. L'anàlisi conjunta de les dues taules ens permet assenyalar que en els primers anys de democràcia predominen els alcaldes sense estudis i amb professió agrícola i que l'any 1991 es produeix un punt d'inflexió cap a una inversió de les xifres percentuals i un augment del nombre d'alcaldes amb estudis mitjans i superiors i professions de funcionaris, tècnics mitjans i superiors, professors i professionals liberals.

D'aquesta manera, i com ja hem assenyalat, observem com des del començament del 90 es produeix una professionalització de la vida política local valenciana i que cada vegada trobem líders locals més instruïts i professionalment més qualificats. Tot açò ve de la mà de la pèrdua de consideració de professions relacionades amb l'agricultura i de treball per compte alié en les alcaldies valencianes. Aquesta xifra, també l'observem en la resta de l'Estat espanyol, on les professions relacionades amb l'agricultura també comencen sent més nombroses i al final sucumbeixen davant de professions liberals i de funcionariat (Botella i Capó 1997: 243).

E. Professionalització dels alcaldes en el govern municipal

En últim lloc, analitzem les dades relatives al nombre de mandats municipals que, de manera continuada, els alcaldes valencians romanen en el govern. Aquesta anàlisi ens permetrà observar si, efectivament, hi ha una professionalització de

la carrera política en les alcaldies valencianes. Trobem les dades en la Taula 11.

TAULA 11

D'una manera general, si comparem el nombre d'alcaldes que repeteix mandat i el nombre dels que no, observem com, l'any 1983, el 53% dels alcaldes provenen del mandat anterior. El 1987 són el 34% els que repeteixen i l'any 1991 ho fa el 76% dels alcaldes. El 1995, el nombre ascendeix al 55%, el 1999, al 90% i l'any 2003, al 59%. Menys l'any 1987, la resta de xifres ens permeten veure com la immensa majoria d'alcaldes repeteixen, almenys en una ocasió, amb una dedicació de com a mínim 8 anys en el govern i la direcció local. Les dues xifres més elevades, les trobem l'any 1991, amb la consolidació dels alcaldes del PSPV-PSOE, i l'any 1999, amb la consolidació del PPCV.

Pel que fa al nombre de vegades que repeteixen un mandat municipal, la majoria d'alcaldes solament ho fa una vegada, concretament el 44%. Repeteix dues vegades el 24%, amb una estància en el govern de 12 anys. Amb tres mandats seguits, és a dir, 16 anys, trobem el 18%, amb quatre mandats i 20 anys de lideratge al municipi el 8%, amb sis mandats trobem 81 alcaldes i amb tots els mandats, des de l'any 1979 fins al 2003, trobem, solament, 34 alcaldes.

Aquestes dades ens mostren que, malgrat que hi ha una consolidació dels alcaldes en els seus càrrecs de govern i lideratge local, ja que la majoria repeteixen una vegada, no es produeix un gran nombre de casos amb repeticions molt duradores. Açò permet que es produïska una continuïtat en el càrrec, però que, al mateix temps, s'hi observe una renovació. Dit d'una altra manera, trobem conjuntament la professionalització del càrrec d'alcalde amb la renovació d'aquest dins dels partits polítics, açò permet jugar dos factors importants: la consolidació de l'estat democràtic i la norma-

¹⁷ Les dades referents a l'any 2003 de la Taula 10 no són fiables perquè trobem més d'un 40% d'alcaldies amb professió desconeguda, aquest desvirtuament té el mateix origen que l'assenyalat en el peu de pàgina 34 per a la Taula 9, per tant, no ens basarem en aquestes dades per a traure conclusions.

lització del treball dels dirigents polítics en el govern municipal.

En conclusió, la consolidació de la vida política local i de la labor de govern dels alcaldes evoluciona i progressa fins a l'actualitat amb un augment del grau d'instrucció i de qualificació professional d'aquests, amb la consolidació del tram de 30 fins a 50 anys d'edat com el més habitual i amb un augment progressiu però lent del nombre de dones en el màxim òrgan de govern. En tot cas, els dos grans partits polítics, el PSPV-PSOE i el PPCV marquen l'evolució i els passos de la vida local, que està totalment unida a l'esdevenir polític espanyol i valencià.

CONCLUSIONS

La realització d'aquest treball ens ha permés endinsar-nos en l'estudi dels líders locals valencians, i observar-ne, a grans trets, les característiques polítiques i sociològiques. L'estudi de l'univers local per part de la Ciència Política no ha tingut un començament fàcil, però cada vegada més es reconeix la gran importància del sistema de govern local en la consolidació de la democràcia i en l'esdevenir quotidià de la ciutadania. Comprendre millor qui són els nostres màxims representants locals i en quina arena política treballen és part fonamental de la comprensió del nostre sistema polític i del seu respecte i millora.

En aquest treball hem exposat, a grans trets, quines són les principals característiques del sistema polític local espanyol, els principals problemes del seu naixement i la seua consolidació com una forma de govern diferent i diferenciada. La realitat que vivim avui dia en els nostres ajuntaments dista bastant dels paradigmes de govern relacional que la teoria de la governança local ha aportat en els darrers anys, però, la voluntat política i la introducció de manera gradual de mecanismes de participació dels diversos actors socials pot comportar l'assoliment a mitjà termini d'aquesta forma de govern en xarxa. En aquest sentit, el paper dels nostres alcaldes, com a impulsors de la gestió pública a les ciutats valencianes s'ha de seguir de ben a prop per veure si evoluciona cap a aquest nou model de govern local.

També hem fet èmfasi en la importància de la figura de l'alcalde com a dirigent de la política local i base fonamental del sistema de govern local, conseqüència de l'estructura legal i institucional del nostre règim polític i jurídic. I, al mateix temps, la importància dels dos grans partits polítics tradicionals en l'arena política local, que han aportat la major part dels nostres dirigents polítics i que s'han convertit, des del principi, en els actors polítics fonamentals en el desenvolupament de la vida pública valenciana.

D'altra banda, de l'anàlisi quantitativa de les característiques polítiques de les alcaldies valencianes, extraiem diverses conclusions. En primer lloc, veiem com solament a les primeres eleccions municipals hi ha una diferenciació clara entre els partits que governen els municipis menuts, més conservadors, i els que ho fan a poblacions més grans, el PSPV-PSOE. Aquesta diferència desapareix ràpidament en les següents eleccions, igual que ho fa la incidència dels partits polítics de caire independent, que no aconsegueixen consolidar-se com a referent local i solament tenen una representació considerable en les primeres eleccions municipals. En tot cas, cal esmentar la nacionalització de la vida política local valenciana, d'una banda, per la gran importància dels dos grans partits polítics estatals als nostres ajuntaments, i de l'altra, per la incidència notòria del cicle electoral general i autonòmic en els resultats electorals locals. La implantació del PPCV i del PSPV-PSOE en tot el nostre territori i la poca incidència dels partits independents i de caire regional i nacionalista són una bona prova d'aquest procés de nacionalització.

Finalment, amb relació a l'anàlisi de les dades sociològiques dels nostres alcaldes volem emfatitzar, en primer lloc, la manca de rellevància pública dels lideratges femenins, que, llevat de la ciutat de València, no són destacables, ni qualitativament ni quantitativa. En segon lloc, pel que fa a l'edat dels nostres alcaldes, cal assenyalar que és bastant madura, preval el tram de 40 a 50 anys en la majoria de mandats municipals. On sí que trobem una evolució és en el nivell d'instrucció i professional, que passa d'estudis primaris i professions relacionades amb el camp a estudis mitjans i superiors i

professions liberals, funcionariat i tècnics mitjans i superiors, amb un punt d'inflexió i canvi molt marcat en les eleccions del 1991. La dècada dels noranta comportà un impuls de modernització local que haurem d'estudiar amb més deteniment en estudis posteriors.

En conclusió, amb aquesta investigació hem explicat, a grans trets, el sistema de govern local pel qual es regeixen els nostres ajuntaments, i hem remarcat la importància dels dos grans partits polítics estatals, d'una banda, i dels alcaldes, de l'altra, com a base del sistema local espanyol i valencià. Tot açò, per poder entendre millor les dades quantitatives referents als nostres alcaldes i ajuntaments, des d'un vessant politològic i sociològic, dels quals remarcuem el procés de modernització dels dirigents locals que s'enceta en els anys noranta i que avui dia es troba totalment consolidat.

Amb les eleccions del 27 de maig de 2007, s'obrí un altre canal d'estudi, en el qual haurem d'aprofundir per veure com continuen evolucionant totes les dades ací exposades, centrant-nos, sobretot, en els processos de lideratge local i en la introducció d'instruments procedents de la teoria de la governança en els nostres ajuntaments.

BIBLIOGRAFIA

- ALBA, C. i F. J. VANACLOCHA (coords.) (1997): *El sistema político local: un nuevo escenario de gobierno*, Madrid, Universidad Carlos III de Madrid, Boletín Oficial del Estado.
- ALLI ARANGUREN, Juan-Cruz (2003): "La gobernanza local", *Revista de Estudios de la Administración Local*, 291, Madrid.
- Arxiu Històric Electoral de l'Àrea de Documentació i Anàlisi de Dades de la Generalitat Valenciana.
- ARENILLA SÁEZ M. i J. M. CANALES ALIENDE (coord.) (1999): *Gobierno y Pacto Local*, Madrid, Ministerio de Administraciones Públicas.
- BARAS, M. (1992): "Elites municipales y partidos políticos: 1983. Características de la elite política municipal de los partidos políticos españoles de 1983", *Revista de Estudios Políticos*, 76.
- BERTRANA, X. i M. TOMÀS (2004): *Directius municipals. Entre la política i la gestió*, Col·lecció Món Local, 9, Barcelona, Institut de Ciències Polítiques i Socials i Diputació de Barcelona.
- BOIX SERRA, C. (2002): *Partits polítics i sistemes electorals*, XP02/12003/00370, Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya
- BOTELLA, J. (1992): "La galaxia local en el sistema político español", *Revista de Estudios Políticos (Nueva Época)*, 76.
- BOTELLA J. i J. CAPO (1997): "La elite local española: ¿centro o periferia?", en C. Alba i F. J. Vanaclocha (comps.): *El sistema político local: un nuevo escenario de gobierno*, Madrid, Boletín Oficial del Estado/Universidad Carlos III de Madrid.
- BRUGUÉ, J. (2002): "Nuevos ayuntamientos, concejales diferentes: del gobierno de las instituciones al gobierno de las redes", *Revista Española de Ciencia Política*, 7.
- BRUGUÉ, J. i R. GOMÀ (1998): "Gobierno local: de la nacionalización al localismo y de la gerencialización a la repolitización", en J. Brugué i R. Gomà (coords.): *Gobiernos locales y políticas públicas: bienestar social, promoción económica y territorio*, Barcelona, Ariel.
- CANALES ALIENDE, J. M. (1997): "Gobierno local y democracia", *Revista de Estudios de Administración Local y Autonómica*, 270.
- (1997): "La reorientación y la revitalización de los gobiernos locales en España", *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*, 10.
- CAPO, J. (1992): "La elite política local en España", *Revista de Estudios Políticos*, 76.
- CEMCI, UIM i FUNDACIÓ PI I SUNYER (2003): "Lideratge i representació política en els ens locals", *Què s'ha dit?*, 13, Centre per a la Innovació Local Flor de Maig, Diputació de Barcelona.
- CERRILLO I MARTÍNEZ, A. (coord.) (2005): *La Gobernanza hoy: 10 textos de referencia*, Madrid, Instituto Nacional de Administración Pública.
- FEDERACIÓ VALENCIANA DE MUNICIPIS I PROVÍNCIES (1994): *Bianuario estadístico sobre el Gobierno y la Administración Local en la Comunidad Valenciana*, València, FVMP, núm. 13.

- FRANCH I FERRER, V. (ed.) (2005): *Elecciones Autonómicas y Municipales de 2003 en la Comunidad Valenciana*, València, Fundació Vives per l'Humanisme i la Solidaritat/Presidència de la Generalitat Valenciana.
- GENERALITAT VALENCIANA (2003), *Análisis de datos: serie de resultados electorales de la Comunidad Valenciana 1977-2003*, València, Generalitat Valenciana, Presidència, Subsecretaria de Planificació i Estudis, Àrea de Documentació i Anàlisi de Dades, agost 2003.
- JIMÉNEZ ASENSIO, R. (2000): "La forma de gobierno local: ¿cambio o continuidad? (Apuntes sobre la reciente reforma del sistema institucional de los municipios en España)", en T. Font i Llovet (dir.): *Anuario del gobierno local, 1999-2000*, Institut de Dret Públic, Barcelona, Diputació de Barcelona.
- LÓPEZ DE LERMA I LÓPEZ, J. (2002): "La labor de control y de impulso político en los ayuntamientos", *Diario 5484 de 18 de febrero de 2002*, Universitat Internacional de Catalunya.
- LÓPEZ NIETO, L. (2000): "Notas sobre los políticos: opiniones de alcaldes y diputados españoles sobre su quehacer", *WP*, 179, Barcelona, Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- LÓPEZ NIETO, L. i DELGADO SOTILLO, I (1994): "Innovación urbana española: ¿Una nueva clase política?", *Revista de Estudios Políticos*, 86.
- MAGRE, J. (2002): "Els sistemes electorals municipals a la Unió Europea", *Síntesi*, 4, Diputació de Barcelona.
- MAGRE, J. i X. BERTRANA (2003): "El Alcalde como líder político y ejecutivo en los países de la Unión Europea", *Revista de Estudios Locales*, número extraordinari.
- MÁRQUEZ CRUZ, G. (1994): "Bases para el estudio de la inestabilidad política en los Gobiernos Locales", *Revista de Estudios Políticos (Nueva Época)*, 86, octubre-desembre 1994.
- (1999): "Veinte años de democracia local en España: elecciones, producción de gobierno, moción de censura y elite política (1979-1999)", *Revista de Estudios Políticos*, 106.
- NATERA, A. (1997): "Formas y estilos de liderazgo local", en C. Alba i F. J. Vanaclocha (comps.): *El sistema político local: un nuevo escenario de gobierno*, Madrid, Boletín Oficial del Estado/Universidad Carlos III de Madrid.
- (2001): *El liderazgo político en la sociedad democrática*, Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.
- NAVARRO CLEMENTE, J. (1998): *El nuevo localismo. Municipio y democracia en la sociedad global*, Colección Libros de Bolsillo, Còrdova, Diputació de Còrdova.
- PRATS, J. (2005): *De la burocracia al 'management', del 'management' a la gobernanza. Las transformaciones de las Administraciones Públicas de nuestro tiempo*, Madrid, Institut Internacional de Governabilitat de Catalunya i Institut Nacional d'Administració Pública.
- SÁNCHEZ MORÓN, M. (1992): "El sistema político local: fórmulas de gobierno y participación ciudadana", en *Informe sobre el Gobierno Local*, Madrid, Ministeri d'Administracions Públiques i Fundació Carles Pi i Suñer d'Estudis Autònoms i Locals.
- VALLÈS, J. M. (1999): "Vint anys després: el govern local al principi del segle XXI", en "El futur dels ajuntaments. Vuit visions", *Punt de Vista*, 3, Barcelona, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals.
- VALLÈS, J. M. i Q. BRUGUÉ (1998): "La dimensión política del gobierno municipal español: algunas hipótesis", *Papers de Formació Municipal*, 44, Diputació de Barcelona.

ANNEX

TAULA 1.- La composició política de les alcaldies per candidatures polítiques.

TAULA 2.- Alcaldes per partits polítics, mandats municipals i trams de població.

TAULA 3.- Relació d'alcaldes independents.

TAULA 4.- Relació d'ajuntaments per majories absolutes i relatives.

TAULA 5.- Alcaldies amb majoria absoluta de les dues principals formacions polítiques de l'àmbit local valencià.

TAULA 6.- Alcaldes per gènere.

TAULA 7.- Alcaldesses per mandats municipals i partits polítics.

TAULA 8.- Alcaldes per edat.

TAULA 9.- Alcaldes per nivell d'instrucció.

TAULA 10.- Alcaldes segons la seua professió.

TAULA 11.- Professionalització dels alcaldes en els governs municipals.

Taula 1
La composició política de les alcaldies per candidatures polítiques

	1979	%	1983	%	1987	%	1991	%	1995	%	1999	%	2003	%
PSPV-PSOE	140	26,22	289	54,12	311	57,91	320	59,37	231	42,78	188	34,75	213	39,37
AP/PPCV	3	0,56	142	26,59	126	23,46	142	26,35	244	45,18	286	52,86	284	52,50
PCE/EUPV	26	4,87	16	3	9	1,68	14	2,60	18	3,34	13	2,40	9	1,66
UV	0	0	0	0	14	2,60	18	3,34	20	3,70	14	2,59	4	0,74
UPV/BNV	0	0	1	0,18	2	0,37	4	0,74	4	0,74	19	3,51	18	3,33
UCD/CDS	246	46,07	7	1,31	25	4,66	24	4,45	1	0,18	2	0,38	0	0
INDEPENDENTS	116	21,72	67	12,55	35	6,52	16	2,97	17	3,15	16	2,96	12	2,22
ALTRES	3	0,56	12	2,25	15	2,80	1	0,18	5	0,93	3	0,55	1	0,18
TOTAL	534	100,00	534	100,00	537	100,00	539	100,00	540	100,00	541	100,00	541	100,00

Taula 2
Alcaldes per partits polítics, mandats municipals i trams de població
TAULA 2_A Mandat municipal 1979-1983

1979	Mensys de 1.000	%	De 1.000 a 10.000		De 10.000 a 50.000		Més de 50.000		Total	%
			%	De 10.000 a 50.000	%	De 10.000 a 50.000	%	Total		
PSPV-PSOE	26	11,16	61	28,78	44	57,13	9	75	140	26,22
AP	2	0,86	1	0,47	0	0	0	0	3	0,56
PCE	5	2,15	14	6,60	7	9,10	0	0	26	4,87
UCD	151	64,80	73	34,44	19	24,67	3	25	246	46,07
INDEPENDENTS	48	20,60	61	28,77	7	9,10	0	0	116	21,72
ALTRES	1	0,43	2	0,94	0	0	0	0	3	0,56
TOTAL	233	100,00	212	100,00	77	100,00	12	100,00	534	100,00

Taula 2_B
Mandat municipal 1983-1987

1983	Menys de 1.000	%	De 1.000 a 10.000	%	De 10.000 a 50.000	%	Més de 50.000	%	Total	%
PSPV-PSOE	93	39,90	122	57,55	62	80,50	12	100,00	289	54,12
AP	91	39,10	47	22,16	4	5,20	0	0	142	26,59
PCE	2	0,85	10	4,71	4	5,20	0	0	16	3
UV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
UPV	0	0	1	0,47	0	0	0	0	1	0,18
GDS	4	1,71	3	1,42	0	0	0	0	7	1,31
INDEPENDENTS	35	15,02	25	11,80	7	9,10	0	0	67	12,55
ALTRES	8	3,42	4	1,89	0	0	0	0	12	2,25
TOTAL	233	100,00	212	100,00	77	100,00	12	100,00	534	100,00

Taula 2_C
Mandat municipal 1987-1991

1987	Menys de 1.000	%	De 1.000 a 10.000	%	De 10.000 a 50.000	%	Més de 50.000	%	Total	%
PSPV-PSOE	124	53	121	56,80	56	71,80	10	83,34	311	57,91
PPCV	70	30	46	21,60	9	11,53	1	8,33	126	23,46
EUPV	1	0,43	8	3,76	0	0	0	0	9	1,68
UV	4	1,70	6	2,82	4	5,13	0	0	14	2,60
UPV	0	0	2	0,94	0	0	0	0	2	0,37
GDS	8	3,41	12	5,63	5	6,40	0	0	25	4,66
INDEPENDENTS	14	5,98	18	8,45	2	2,57	1	8,33	35	6,52
ALTRES	13	5,56	0	0	2	2,57	0	0	15	2,80
TOTAL	234	100,00	213	100,00	78	100,00	12	100,00	537	100,00

Taula 2_D
Mandat municipal 1991-1995

1991	Menys de 1.000	%	De 1.000 a 10.000	%	De 10.000 a 50.000	%	Més de 50.000	%	Total	%
PSPV-PSOE	132	56,42	124	57,68	56	71,79	8	66,67	320	59,37
PPCV	77	32,90	49	22,79	12	15,39	4	33,33	142	26,35
EUPV	2	0,85	10	4,65	2	2,56	0	0	14	2,60
UV	7	2,99	8	3,72	3	3,85	0	0	18	3,34
UPV	0	0	2	0,93	2	2,56	0	0	4	0,74
GDS	11	4,70	10	4,65	3	3,85	0	0	24	4,45
INDEPENDENTS	5	2,14	11	5,12	0	0	0	0	16	2,97
ALTRES	0	0	1	0,46	0	0	0	0	1	0,18
TOTAL	234	100,00	215	100,00	78	100,00	12	100,00	539	100,00

Taula 2_E
Mandat municipal 1995-1999

1995	Menys de 1.000	%	De 1.000 a 10.000	%	De 10.000 a 50.000	%	Més de 50.000	%	Total	%
PSPV-PSOE	104	44,45	92	42,59	30	38,46	5	41,67	231	42,78
PPCV	111	47,44	87	40,28	39	50	7	58,33	244	45,18
EUPV	6	2,56	10	4,63	2	2,56	0	0	18	3,34
UV	4	1,70	12	5,56	4	5,14	0	0	20	3,70
UPV/BNV	0	0	4	1,85	0	0	0	0	4	0,74
GDS	1	0,43	0	0	0	0	0	0	1	0,18
INDEPENDENTS	6	2,56	9	4,17	2	2,56	0	0	17	3,15
ALTRES	2	0,86	2	0,92	1	1,28	0	0	5	0,93
TOTAL	234	100,00	216	100,00	78	100,00	12	100,00	540	100,00

Taula 2_F
Mandat municipal 1999-2003

1999	Menys de 1.000	%	De 1.000 a 10.000	%	De 10.000 a 50.000	%	Més de 50.000	Total	%	
PSPV-PSOE	77	32,90	77	35,48	29	37,18	5	188	41,67	34,75
PPCV	141	60,26	101	46,54	37	47,44	7	286	58,33	52,86
EUPV	1	0,43	10	4,61	2	2,56	0	13	0	2,40
UV	3	1,28	11	5,07	0	0	0	14	0	2,59
BNV	5	2,14	12	5,54	2	2,56	0	19	0	3,51
CDS	1	0,43	0	0	1	1,28	0	2	0	0,38
INDEPENDENTS	6	2,56	5	2,30	5	6,42	0	16	0	2,96
ALTRES	0	0	1	0,46	2	2,56	0	3	0	0,55
TOTAL	234	100,00	217	100,00	78	100,00	12	541	100,00	100,00

Taula 2_G
Mandat municipal 2003-2007

2003	Menys de 1.000	%	De 1.000 a 10.000	%	De 10.000 a 50.000	%	Més de 50.000	Total	%	
PSPV-PSOE	78	33,33	95	43,78	35	44,88	5	213	41,67	39,37
PPCV	139	59,40	102	47,00	36	46,16	7	284	58,33	52,50
EUPV	2	0,85	5	2,30	2	2,56	0	9	0	1,66
UV	1	0,43	2	0,92	1	1,28	0	4	0	0,74
BNV	9	3,85	7	3,24	2	2,56	0	18	0	3,33
CDS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
INDEPENDENTS	4	1,71	6	2,76	2	2,56	0	12	0	2,22
ALTRES	1	0,43	0	0	0	0	0	1	0	0,18
TOTAL	234	100,00	217	100,00	78	100,00	12	541	100,00	100,00

Taula 3
Relació d'alcaldes independents

	1979		1983		1987		1991		1995		1999		2003	
	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%
ALCALDES INDEPENDENTS	116	21,72	67	12,55	35	6,52	16	2,97	17	3,15	16	2,96	12	2,22

Taula 4
Relació d'ajuntaments per majories absolutes i relatives

	Alacant				Castelló				València				Total			
	Majoria absoluta	Majoria relativa	%	Majoria absoluta	Majoria relativa	%	Majoria absoluta	Majoria relativa	%	Majoria absoluta	Majoria relativa	%	Majoria absoluta	Majoria relativa	%	
1979	88	63,30	51	36,70	116	87,88	16	12,12	163	61,50	102	38,50	367	68,47	169	31,53
1983	106	76,26	33	23,74	115	87,12	17	12,88	219	82,64	46	17,36	440	82,10	96	17,90
1987	95	67,86	45	32,14	114	85,10	20	14,90	182	68,42	84	31,58	391	72,40	149	27,60
1991	98	69,50	43	30,50	118	87,40	17	12,60	199	74,81	67	25,19	415	76,57	127	23,43
1995	98	69	44	40	118	87,40	17	12,60	158	59,40	108	40,60	374	68,88	169	31,12
1999	107	75,35	35	24,65	119	88,15	16	11,85	179	67,00	88	33,00	405	74,45	139	25,55
2003	101	71,13	41	28,87	118	87,40	17	12,60	197	73,80	70	26,20	416	76,47	128	23,53
TOTAL	693	70,36	292	29,64	818	87,20	120	12,80	1297	69,70	565	30,30	2808	74,19	977	25,81

Taula 5
Alcaldies amb majoria absoluta de les dues principals formacions polítiques de l'àmbit local valencià

	Majorities absolutes PSPV-PSOE				Majorities absolutes PPCV					
	Alacant	Castelló	València	Total	%	Alacant	Castelló	València	Total	%
1979	12	12	39	63	5	66	96	56	218	17,72
1983	58	44	137	239	18,95	34	55	38	127	10,33
1987	50	66	119	235	18,63	34	35	34	103	8,37
1991	57	67	138	262	20,78	28	42	38	108	8,78
1995	42	50	75	167	13,24	52	67	68	187	15,20
1999	42	34	68	144	11,42	58	82	99	239	19,44
2003	38	41	72	151	11,97	59	76	113	248	20,16
TOTAL	299	314	648	1261	100	331	453	446	1230	100,00

Taula 6
Alcaldes per gènere

GÈNERE	1979		1983		1987		1991		1995		1999		2003		Total	
	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%
HOME	531	99,44	529	99,06	529	98,51	517	95,92	501	92,78	466	86,14	461	85,21	3534	93,84
DONA	3	0,56	5	0,94	8	1,49	22	4,08	39	7,22	75	13,86	80	14,79	232	6,16
TOTAL	534	100,00	534	100,00	537	100,00	539	100,00	540	100,00	541	100,00	541	100,00	3766	100,00

Taula 7
Alcaldeses per mandats municipals i partits polítics

	1979	1983	1987	1991	1995	1999	2003	Total
PSPV-PSOE	1	3	6	13	16	22	36	97
PPCV	0	2	1	7	20	38	39	107
UCS/CDS	1	0	0	0	0	0	0	1
PCE/EUPV	0	0	0	1	1	5	1	8
UV	0	0	1	0	0	2	1	4
UPV/BNV	0	0	0	0	0	4	2	6
INDEPENDENTS	1	0	0	1	1	3	1	7
ALTRES	0	0	0	0	1	1	0	2
TOTAL	3	5	8	22	39	75	80	232

Taula 8
Alcaldes per edat

	1979	%	1983	%	1987	%	1991	%	1995	%	1999	%	2003	%
Any de naixement	171	31,44	119	22,04	74	13,96	35	5,99	33	5,62	15	2,50	5	0,86
Abans de 1931	185	34,00	171	31,67	145	27,36	122	20,90	98	16,67	62	10,34	33	5,65
1931-1940	154	28,31	178	32,96	200	37,74	216	36,98	188	31,97	155	25,83	121	20,72
1941-1950	32	5,88	71	13,15	95	17,92	154	26,37	203	34,52	243	40,50	221	37,84
1951-1960	0	0	0	0	14	2,64	28	4,80	64	10,88	106	17,67	150	25,69
1961-1970	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,34	15	2,50	40	6,85
1971-1980	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,34
1981-1990	2	0,37	1	0,18	2	0,38	29	4,96	0	0	4	0,66	12	2,05
Desconeguts	544	100,00	540	100,00	530	100,00	584	100,00	588	100,00	600	100,00	584	100,00
Total	544	100,00	540	100,00	530	100,00	584	100,00	588	100,00	600	100,00	584	100,00

Taula 9
Alcaldes per nivell d'instrucció

ESTUDIS	1979		1983		1987		1991		1995		1999		2003	
	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%
SENSE ESTUDIS	1	0,18	2	0,37	68	12,80	9	1,55	6	1,02	2	0,33	1	0,17
PRIMÀRIA	8	1,47	91	16,85	224	42,30	46	7,89	30	5,10	28	4,67	33	5,65
INCOMPLETA														
PRIMÀRIA	376	69,12	261	48,34	75	14,20	201	34,40	162	27,56	156	26,00	0	0
BATXILLERAT														
ELEMENTAL/														
EGB 2 CICLE	32	5,88	53	9,81	46	8,67	78	13,40	83	14,10	93	15,50	165	28,25
COMPLET														
BATXILLERAT														
SUPERIOR, MESTRIA,	22	4,04	24	4,45	13	2,45	76	13,00	84	14,30	13	2,17	78	13,36
BU P O COU														
FORMACIÓ														
PROFSSIONAL/	25	4,60	21	3,89	46	8,67	7	1,20	24	4,08	107	17,83	58	9,93
OFICIAL														
DIPLOMAT UNIV./														
ENGINEYER/														
ARQUITECTE	32	5,88	35	6,48	51	9,61	49	8,40	66	11,23	76	12,66	76	13,01
TÈCNIC.														
SUPERIOR	46	8,46	53	9,81	7	1,30	75	12,80	70	11,91	104	17,34	107	18,33
SENSE DETERMINAR	2	0,37	0	0	0	0	43	7,36	63	10,70	21	3,50	66	11,30
TOTAL	544	100,00	540	100,00	530	100,00	584	100,00	588	100,00	600	100,00	584	100,00

Taula 10
Alcaldes segons la seua professió

	1979	%	1983	%	1987	%	1991	%	1995	%	1999	%	2003	%
DIRECTIUS/ EMPRESARIS	58	10,69	51	9,46	63	11,89	74	12,67	55	9,40	70	11,76	83	14,24
AUTÒNOMS/ COMERCIANTS	89	16,39	92	17,07	66	12,45	87	14,90	80	13,68	59	9,92	31	5,32
PROFESSIONS LIBERALS/ TÈCNICS SUPERIORS	42	7,73	35	6,50	36	6,79	60	10,27	64	10,94	88	14,79	57	9,78
FUNCIONARIS/ TÈCNICS MITJANS	46	8,47	60	11,13	74	13,96	83	14,21	89	15,21	102	17,14	61	10,46
ENSENYANTS	28	5,16	38	7,05	47	8,87	53	9,08	55	9,40	61	10,25	38	6,52
EMPLEATS/ TREBALLADORS	71	13,07	60	11,13	66	12,45	68	11,64	63	10,77	55	9,25	41	7,03
AGRICULTORS	191	35,17	182	33,77	143	26,98	108	18,49	92	15,73	72	12,10	27	4,63
ALTRES	18	3,32	21	3,89	35	6,61	51	8,74	87	14,87	88	14,79	245	42,02
TOTAL	543	100,00	539	100,00	530	100,00	584	100,00	585	100,00	595	100,00	583	100,00

Taula 11
Professionalització dels alcaldes en els governs municipals

	1983	%	1987	%	1991	%	1995	%	1999	%	2003	%	Total	%
1	284	100,00	86	46,49	149	36,43	94	31,65	169	34,77	91	28,44	873	44,07
2			99	53,51	121	29,58	69	23,23	116	23,87	73	22,81	478	24,13
3					139	33,99	70	23,57	87	17,90	63	19,69	359	18,13
4							64	21,55	50	10,29	42	13,13	156	7,86
5									64	13,17	17	5,31	81	4,09
6											34	10,62	34	1,72
TOTAL	284	100,00	185	100,00	409	100,00	297	100,00	486	100,00	320	100,00	1981	100,00